

بررسی جرائم پنهان مالی با محوریت اصلاح مقررات تجاری در نظام بانکی ایران

مریم حجاززاده

کارشناس ارشد، حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک، ایران

چکیده

هدف کلی این مقاله بررسی جرائم پنهان مالی با محوریت اصلاح مقررات تجاری در نظام بانکی ایران است و نوع مطالعه آن به صورت مطالعه توصیفی - تحلیلی است، جرائم پنهان مالی در سیاست‌گذاری‌ها و اجرای برنامه‌های کارآمد بر اقتصاد مورد بررسی قرار می‌گیرد چراکه وجود این نوع جرائم زیربنای مالی جامعه را با مشکلاتی مواجه می‌سازد، پس تشخیص جرائم پنهان مالی در اصلاح آن‌ها به صورت جامع و گسترده دارای تأثیرات زیادی می‌باشد. رسیدگی به جرائم پنهان به دلیل پنهان بودن شکل‌گیری آن و آماری که از میزان بروز این جرائم در دسترس نیست، با مشکلات بسیاری روبرو می‌باشد که مفاسد مالی موجب تضعیف همبستگی مردم شده و جامعه را از آرمان‌های ایدئال دور می‌کند، با توجه به آسیب‌هایی که جرائم پنهان مالی می‌توانند بر سرمایه‌های یک کشور از جمله مهم‌ترین آن‌ها بر عهده بانک مرکزی ایران است، اثرگذار باشند که بزرگ‌ترین و سنگین‌ترین مسئولیت در این زمینه بر عهده بانک مرکزی می‌باشد تا بتواند سیاست‌های مالی و اعتباری را مطابق با مصالح اقتصادی کشور اجرا سازد که همچنین این نوع از جرائم در دسته‌ی جرائم پولی و بانکی قرار دارند که می‌توان به جرم پول‌شویی اشاره کرد. این حوزه دارای مقررات و قوانین از پیش تعیین شده می‌باشد مانند: قوانین پولی و بانکی، قانون عملیات بانکی بدون بهره، مبارزه با مالی تروریسم، قانون تسریع امتیازات خاص بانک‌ها به مؤسسات غیرمجاز، قانون مبارزه با پول‌شویی و قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء اشاره داشت؛ که این نوع جرائم باعث از دست رفتن اموال و سرمایه‌های یک کشور شده و در نهایت به نظام اقتصادی کشور آسیب جدی وارد می‌نماید.

کلیدواژه: جرائم، پنهان مالی، اصلاح مقررات تجاری، نظام بانکی ایران.

مقدمه

جرائم پنهان بانکی یکی از مهم‌ترین جرائم اقتصادی است که به طور واضح و مشخصی با امور مالی در ارتباط است و جرمی است که در برابر اموال انجام میشود در این موارد می‌توان به پول‌شویی، جعل اسکناس، قاچاق ارز، ارتشاء و اختلاس اشاره کرد که با نظم عمومی و محیط اجتماعی در تداخل است این جرائم علیه اقتصاد کل جامعه رخ میدهد که با برهم زدن زیربنای اصلی جامعه بشریت آسیب می‌بیند و باعث اثرات منفی خواهد شد. یکی از مسائل مهم و قابل توجه پرداختن به جرائم حوزه بانکی است که امروزه به یک عامل در زندگی انسان‌ها تبدیل و زندگی بدون آن‌ها برای انسان دشوار است. (شریفی بناد کوکی و زارع مهرجردی، ۱۳۹۵: ۱۰). مقررات تجاری سیستم‌های نظارتی کشور مبتنی بر نظارت بانک‌های مرکزی بر کلیه بانک‌ها به جهت تامین سرمایه و سرمایه‌گذاری است و این در شرایطی است که بانک‌ها اکثراً از استقلال لازم برخوردار نیستند و ممکن است که با کارآمدی کافی همراه نبوده و نظارت همه جانبه را دارا نباشد؛ در شرایط کنونی که دچار بحران‌های اقتصادی زیادی می‌باشیم قوانین سخت‌تری باید در این موارد اعمال شود رسیدگی به پروسه جرائم بانکی فرایندی پیچیده است که با چالش‌های زیادی روبروست و می‌تواند نهادهای دولتی را زیر سوال ببرد نظام بانکی همچون سایر نظام‌های موجود در سیستم‌های دولتی دارای نواقص و مشکلات عدیده‌ای می‌باشد و ما برای سلامت اقتصادی و مقابله با این نوع از جرائم بایستی به بررسی و شناخت و همچنین مجازات‌ها و راههای پیشگیری از این موارد بپردازیم که پیشگیری به دو صورت کلی: ۱- کیفری و ۲- غیر کیفری قابل تصور است که باتکیه بر اعمال مجازات و اجرای اصولی سریع و قطعی میتواند برفاکار عمومی تاثیرگذار باشد اما با این اوصاف و وجود قوانین سنگین هم موفق به مهار نشده اند (رجبیه و توکلی، ۱۳۹۶: ۱۴۸).

فساد مالی به علت نقش زیادی که بر آمارها و اثربخشی‌ها در نظام اقتصادی کشور دارد مورد توجه سران کشور می‌باشد و در صدد مبارزه با این فسادها برمی‌ایند که لازمه‌ی آن همراهی مردم با حکومت‌هاست با توجه به تعریف بانک که به معنای سازمان و دستگاهی است که محل ذخیره پول مردم است و بدان داد و ستد می‌کنند یا داد و ستد آنجا انجام می‌گیرد. این عنوان بسیار حائز اهمیت است از آن جهت که تأثیرات بسزایی در اقتصاد و کارکردهای مالی و بالاخص در زندگی افراد دارد که این جرائم می‌توانند آشکار و یا پنهان باشند که رسیدگی به جرائم آشکار از سهولت بیشتری نسبت به پنهان برخوردار است ولیکن جرائم پنهان مالی مهم ترو جدی تر می‌باشند چرا که بسیار مخرب‌تر می‌باشند در واقع بانک‌ها قابلیت خلق کردن پول و نقدینگی هر دولت را دارند و دارای قدرت بیشتر چند برابر کردن پول می‌باشند بدیهی است که جرائم رخ داده در اقتصاد کشور و جامعه تاثیرگذاری بیشتری را به همراه داشته باشد دور از تصور نیست که بانک مرکزی دارای ضعف‌های ساختاری می‌باشد و به عنوان بازوی دولت یک رکن مالی مستقل و مقتدر انتظاراتی از او می‌رود که ارتقای حاکمیت شرکتی در نظام بانکداری را اولویت خود قرار دهد تا جز با محوریت سالم سازی حوزه بانکی و پیشگیری از جرائم و تخلفات عمومی و اختصاصی در رعایت حقوق ذی نفعان و بستر شفافیت، اقتصاد پولی و بانکی هم شکوفا شود (امینی، ع، ۱۳۹۲: ۲۳).

۱- جرائم پنهان

جرائم به دسته‌های مختلفی تقسیم می‌شوند که برخی از آن‌ها در نوع خود خاص و قابل مجازات بوده و مجرم پس از ارتکاب به مجازات قانونی می‌رسد؛ اما دسته دیگری از جرائم به ظاهر کم اهمیت و پنهان این استروانه هزاران نفر مرتکب جانیاتی می‌شوند که می‌تواند عواقب جبران ناپذیری داشته باشد و این جانیات توسط افراد ظاهراً قانون مدار و مطالبه گر انجام می‌شود. روشی همه کاره برای پر کردن جای خالی برخی از آرزوهایمان برآورده نشد (نیازی، ۱۴۰۱: ۲۷). جانیات پنهانی که می‌تواند عواقبی داشته باشد، در مورد این جرائم و انحرافات باید اشاره کنیم که عوامل و فرایند رخداد آن‌ها کاملاً مشخص نیستند اما پیامدهای متعدد و مخربی در پی داشته و ابعاد گسترده‌ای از و تخریب را در بر می‌گیرند به این گونه جرائم و انحرافات به دلیل پنهان بودگی جرم، مجرم و قربانی جرائم پنهان اطلاق می‌شود و به همین دلیل کمتر مورد توجه عموم جامعه و پژوهشگران اجتماعی قرار گرفته اند. از دلایل دیگر پنهان بودگی این گونه جرائم می‌توان به همکاری منابع قدرت و ثروت در رخداد این جرائم و انحرافات اشاره کرد (قانون، ۱۳۹۵: ۱۰).

۲- جرائم اقتصادی

جرم اقتصادی یکی از مفاهیم جدید جامعه مدرن است که به لحاظ تهدیدات آن نسبت به ثبات و امنیت جوامع سنتها و ارزش های دموکراسی ارزش های اخلاقی و عدالت، توسعه پایدار و حاکمیت قانون بیش از پیش موجب نگرانی شده است. هشدار در رابطه با این خطرات و گوسزد کردن آن به جامعه و به ویژه دولت در ایران ابتدا توسط محافل دانشگاهی صورت گرفت. ولی سابقه طرح این مفهوم در غرب به سال ۱۹۰۵ یعنی زمانی که بنگر، جرم شناس هلندی، بین جرائم خیابانی و جرائم اقتصادی (جرائم تجار و شرکت ها) تفکیک قائل شد باز می گردد. پس از آن یعنی در سال ۱۹۴۰، ساترلند مفهوم ((جرائم یقه سفیدی)) را مطرح کرد؛ جرایمی که تا آن زمان مورد توجه جرم شناسان قرار نگرفته بود.

بدین ترتیب، این دسته جرائم و نیز مرتکبان آن با تأخیر نظر و مطالعات جرم شناسان را به خود جلب کرد زیرا از نظر فرهنگی فرض بر این بوده است که افراد توانمند و صاحب قدرت بیشتر، بزه دیده جرائم سایر اقشار جامعه واقع می شوند حال آنکه مطالعات جرم شناسان نشان داد اشخاص صاحب ثروت و قدرت نیز به اقتضای نوع فعالیت حرفه ای خود و در ارتباط با آن، مرتکب جرائم می شوند (ریموند، ۱۳۸۸: ۱۵۳).

صاحب نظران تعاریف مختلفی از این جرم ارائه کرده اند. برخی معتقدند که این واژه اصطلاحی جرم شناختی بوده و هنوز برای حقوق کیفری ناشناخته است. جرم اقتصادی، به ویژه در ادبیات حقوقی فرانسه تحت عنوان ((جرائم حوزه کسب و کار)) مطرح شده و منظور از آن نیز مجموعه قواعد ناظر بر تضمین امنیت معامله و تلاش برای حاکم کردن قانون به ویژه نسبت به اشخاصی است که بعضاً تمایل به نقض آن دارند یا در پاره ای موارد جرایمی هستند مربوط به حوزه تولید، توزیع و مصرف، یعنی یک اصطلاح عمومی که جرائم مالی، اقتصادی جرائم علیه ساختار اقتصادی مبادلات تجاری حوزه رقابت و مصرف و مصرف کننده را شامل می شود. در کنار این برداشت مفهوم دیگری تحت عنوان حقوق کیفری اقتصادی نیز مطرح شده است که قبل از هر چیز جنبه آموزشی آن بیشتر خودنمایی می کند. مراد از این عنوان جرائم شایع حوزه کسب و کار ویژگی های کلی اجزای مسئولیت کیفری و ترک فعل و خطا و واکنش جزایی نسبت به آن است. برخی البته معتقدند که میان حقوق کیفری اقتصادی و حقوق کیفری کسب و کار تفاوتی که آثار عملی در برداشته باشد. وجود ندارد، هر چند که نباید آن را در حد جرائم یقه سفیدها تنزل داد. در همین راستا، برخی نویسندگان معتقدند که حقوق کیفری کسب و کار، اعم از حقوق کیفری اقتصادی و حقوق کیفری تجاری و مالی است. مفهوم دیگری نیز به نام ((جرائم بازرگانی)) وجود دارد که محتوای آن از یک کشور به کشور دیگر متفاوت است. البته ذکر این نکته لازم است که طرح برخی مفاهیم، حاصل ملاحظات نظری و برخی دیگر نیز پیشنهاد سازمانهای فعال در این زمینه است. این تعاریف، اگرچه مختلف و متنوع، اما نتیجه فعالیت نسلهای مختلفی است که از این طریق می توان به اراده آنان مبنی بر مبارزه با جرائم اقتصادی پی برد. بدین ترتیب آنچه در تحلیل جرم شناختی جرائم اقتصادی مهم است، تبیین مفهوم جهت شناخت ابعاد مختلف جرم اقتصادی علل کنشگران و نیز چگونگی مقابله با آن است. بر همین اساس ابتدا به تبیین چارچوب مفهومی تعریف جرم اقتصادی و انعکاس آن در حقوق ایران، سپس به ویژگی های اساسی این جرم پرداخته می شود و در نهایت چگونگی پیشگیری از این جرائم به ویژه در حوزه شرکت ها بررسی خواهد شد (ابراهیمی و صادق نژاد نایینی، ۱۳۹۲: ۱۴۸).

۳- جرائم شرکت ها

جرائم شرکت ها (یا به تعبیر برخی، جرائم شرکت) یک مفهوم جدید یا بازسازی شده از مفهوم جرائم یقه سفیدها است که توسط ساترلند پیشنهاد شده بود. بستر اصلی مفهوم جرم شرکتی، جرم شناسی انتقادی انتهای سده بیستم و ابتدای سده بیست و یکم است؛ به عبارت دیگر می توان گفت که این مفهوم سازی در فرایندگذار از جرم شناسی سنتی به جرم شناسی انتقادی صورت گرفته است؛ یعنی مفهوم جرم یقه سفید در جرم شناسی سنتی، در فرایند گذار وبا توجه به شرایط زمانی و مکانی به ویژه توسعه کمتی و کیفی اشخاص حقوقی، به مفهوم جرم شرکتی در جرم شناسی های انتقادی مدرن، تغییر و تبدیل شده است. البته جرم یقه سفیدی و جرم شرکتی با وجود شباهت های فراوان، تفاوت هایی با یکدیگر دارند؛ مانند اینکه مرتکب جرم شرکتی لزوماً متعلق به طبقه بالا و ثروتمند جامعه نیست. به دلیل ماهیت خاص جرائم شرکتی، گاه این جرائم را

مترادف با عناوینی چون جرائم تجاری، جرائم طبقات ممتاز، جرائم اقتصادی، جرائم مالی و جرائم حرفه ای (شرکتی) می دانند و از این این واژه ها استفاده می کنند، اما نگارنده همچنان از اصطلاح جرائم شرکتی که گویاتر و رایج تر است، استفاده می کند. نظرواحدی در مورد تعریف جرائم سازمان وجود ندارد همانطور که در تعریف جرائم یقه سفیدی، وجود ندارد. برخی براین باورند که جرائم شرکتی، تنها بازتاب اعمال مجرمانه مدیران شرکت یا شرکت است و در واقع جرائم شرکتی را با جرائم مدیران شبیه سازی کرده اند؛ اما برخی دیگر معتقدند که جرائم شرکت ها، مستقل از جرائم مدیران است، زیرا اشخاص حقوقی، پدیده های واقعی، مستقل و موثر در دنیای کسب و کار هستند و بنابراین باید مسئولیت کیفریِ جداگانه ای نسبت به مدیران خود داشته باشند. با این تفاسیر، در ساده ترین تعریف می توان گفت که جرم شرکتی عبارت است از رفتار شرکت یا عاملان شرکت، بنگاه یا مؤسسه به نمایندگی از شرکت و به نام و به حساب آن شرکت، که در بستر فعالیت شغلی ارتکاب یافته و طبق قوانین کیفری، ممنوع و قابل مجازات است. به نظر میرسد درمفهوم پیشنهاد اول که رفتار شرکت است، در واقع درمورد اعمال مجرمانه دسته جمعی مدیران شرکت است که مطابق با اهداف شرکت و به نام و به حساب آن شرکت انجام می دهند و در این موارد تصمیم ها و رفتار مجرمانه آن ها، به منزله تصمیم و رفتار شرکت محسوب می گردد (نورزاد، ۱۳۸۹: ۲۵۵). چراکه در پس جرائم متنوع شرکت ها، تصمیم گیرندگان که وجود دارند که یعنی همان اشخاص حقیقی یا ارگان های جمعی. ازاین نظر می توان گفت که با جهانی شدن اقتصاد و رشد روابط تجاری بین شرکت ها و همچنین باتحول نظام اقتصادی کشورها به سمت یک نظام اقتصادی آزاد مبتنی بر رقابت و کسب حداکثر سود، فرصت ها و زمینه های ساختاری زیادی برای ارتکاب جرائم یقه سفیدان و جرائم شرکتی پیشنهاد شده است. این جرائم نیز مانند سایر جرائم ناشی از اتحاد و اقتران عوامل متعددی است که یکی از این ها، ماهیت نظام اقتصادی است؛ به عبارت دیگر، نوع و ماهیت نظام اقتصادی گاهی می تواند بستری برای ارتکاب این جرائم ایجاد کند. از لحاظ جامعه شناسی جنایی، محیط (نظام) اقتصادی را باید در محیط اجتماعی عمومی گنجانده شود. ما در اینجا مردم را در نظر می گیریم چرا که آن ها و آثارشان برای همه شهروندان مشترک است. جرائم شرکتی نیز مانند جرائم اقتصادی مستقیماً تحت تاثیر نظام اقتصادی هر جامعه است به عبارت دیگر بین نوع و میزان جرائم شرکتی و نظام اقتصادی حاکم، رابطه مستقیم وجود دارد مثلاً در نظام اقتصادی سوسیالیستی که امور اقتصادی در دست دولت است جرایمی مانند اختلاس و سو استفاده از اموال دولتی بسیار رایج است. ماهیت و ساختار نظام اقتصادی کشور از نظر علت شناسی جرائم شرکتی، ازاهمیت بالایی برخوردار است؛ به عبارت دیگر، اقتصاد و سیستمی که برای آن انتخاب می شود، برای کشور اهمیت حیاتی دارد زیرا گاهی ماهیت و ساختار نظام اقتصادی یک کشور و سیاست های اقتصادی و مالی اجرا شده در یک کشور وجود دارد، که زمینه ای را برای ارتکاب جرائم شرکتی مانند وجود یارانه های دولتی یا تبعیض در اعطای تسهیلات مالی فراهم می کند و این نشان دهنده آن است که جرائم شرکتی را نمی توان خارج از چهارچوب و نظام اقتصادی بررسی کرد. برخی از نویسندگان نیز معتقدند که جرائم شرکتی صرفاً در رابطه با ساختار اقتصادی و شرایط و فرصت هایی که نظام اقتصادی و ساختار یک جامعه در اختیار افراد قرار می دهد، قابل درک است که این مورد نشان دهنده اهمیت این عامل در علت شناسی جرائم شرکتی می باشد. ساختار نظام اقتصادی به طور کلی به دو صورت ارائه می شود: گاهی اوقات شکل اقتصاد دولتی به خود می گیرد به این معنا که واحد های تولیدی و فعالیت های تجاری (بازرگانی) همه یا بیشتر به دولت مرتبط هستند و دولت مسئول امور اقتصادی است اما گاهی ماهیت نظام اقتصادی یک نظام سرمایه داری آزاد است که از یک سو با مالکیت و از سوی دیگر با دادوستد اموال، کالا و خدمات که قیمت آن ها بر اساس نقش تقاضا و عرضه معین می شود، مشخص می شود. کشورهای غربی از نظر اقتصادی به دلیل نظام سرمایه داری آزاد و اکثر کشور های در حال توسعه به نظام اقتصادی دولتی خود معروف هستند (مگوایر و همکاران، ۱۳۸۹: ۳۶۲).

در خصوص بحث جرائم سازمانی که موضوع مطالعه این پژوهش است رویکردی نیز وجود دارد که بر اساس آن ماهیت و ساختار نظام اقتصادی اعم از آزاد (لیبرال) یا دولتی در ارتکاب جرائم شرکتی موثر است پس ما مطالب را در قالب سه پاراگراف بررسی می کنیم که در پاراگراف های اول و دوم به بررسی و تحلیل رابطه بین ساختار نظام های اقتصاد لیبرال و دولت با جرائم شرکت ها می پردازیم و در پاراگراف سوم به وضعیت نظام حقوقی ایران در این زمینه خواهیم پرداخت چرا که از یک سو گسترش کمی و کیفی شرکت های تجاری و جامعه امروزه ایران و جرایمی که هر از گاهی مرتکب می شوند یکی از

مواردی است که مهم‌ترین دغدغه‌های دستگاه و به نوبه خود ماهیت و ساختار خاص نظام اقتصادی ایران اهمیت این موضوع و تحلیل آن در حال افزایش است در ضمن برای بررسی و تحلیل بهتر به بیان نظریات جرم‌شناسی که در این زمینه مطرح شده است می‌پردازیم (صادق نژاد نایینی، ۱۳۹۶: ۲۰۳ - ۲۰۵).

۴- مال و مالیت

مال: مفهوم و مصادیق پول در حوزه زمان ثابت یکسان نیست و همواره با مفهوم و مصادیق در کنار تحولات اقتصادی، اجتماعی و حتی سیاسی همراه بوده است. امروزه و در عصر فناوری اطلاعات، مفهوم ثروت مجدداً در تعریف خود دستخوش تجدید نظر شده و به اشکال مختلف توسعه یافته است. ضرورت این بررسی از منظر حقوقی، در خصوص تحقق عنوان و مفهوم مالکیت بر فضای مجازی و اشیاء موجود در آن اختلاف نظر وجود دارد. منشأ این تفاوت در ماهیت کاملاً متفاوت خواص ذکر شده در بالا نهفته است که تا قبل از عصر فناوری اطلاعات برای بشر بی سابقه بود، نه تنها در خواص، بلکه در هر زمینه ای. است در فضای مجازی تجسم خارجی وجود ندارد و همه چیز غیر مادی است. این امر می‌تواند امکان تحقق مصادیق ثروت در فضای مجازی را مشکوک کند. اموال و مال در حقوق، در ایران در تعاریفی که فقها از مفهوم «مالکیت» کرده اند، مال چیزی است که قابل مبادله است و از نظر اقتصادی ارزش مبادله ای دارد؛ و بعلاوه «باید مفید باشد و حاجتی را برآورده کند و بتواند به شخص یا ملت خاصی نسبت داده شود». کاتوزیان برخی از فقها به عناصر دیگری از جمله «مشروعیت» و قابلیت محاسبه منفعت مورد نظر مال افزوده اند (عبدی پور و وصالی ناصح، ۱۳۹۶: ۸۷).

۴-۱- تعریف سیستم های مالی و بانک

سیستم مالی سیستمی است که امکان تبادل پول و اعتبار را بین فعالان بازار اقتصادی (مانند وام دهندگان، سرمایه گذاران و وام گیرندگان) فراهم می‌کند. کاربرد این سیستم ها به ویژه در سطح ملی و جهانی است. یکی از مهم‌ترین سیستم های موجود و ضروری برای هر سازمان، کسب و کار یا موسسه، سیستم مالی است. با استفاده از طراحی دقیق، هوشمندانه و صحیح سیستم مالی و مطابق با اهداف سازمان می‌توان به برنامه ریزی، توسعه و گسترش سازمان کمک کرد (غیائی، ۱۳۹۵: ۱۹۰).

۴-۲- بررسی جرائم مالی

یکی از کارکردهای ضروری در هر تحقیقی مطالعه منابع مرتبط با موضوع تحقیق است، زیرا سرچشمه علوم را می‌توان درپیشینه آن ها بررسی کرد. برای این کار محقق با مراجعه به منابع کتابخانه ای از قبیل کتب و نشریات تخصصی مرتبط با موضوع تحقیق، اسناد و مدارک مرتبط، اینترنت و همچنین با جستجو و بررسی پژوهش ها و گزارش های تحقیقاتی مرتبط با موضوع و مسئله تحقیق، به انتخاب مرتبط ترین موضوعات پرداخته و با رویکردی غالباً قیاسی علم وجود در زمینه تحقیق را تدوین می‌کند. در مبحث حاضر با مراجعه به منابع داخلی و خارجی و تحقیقات انجام شده، به بررسی جرائم مالی و پیشینه تحقیقات موجود در این زمینه می‌پردازیم.

۴-۳- مبانی نظری جرائم مالی

جرم اقتصادی یکی از مفاهیم جدید جامعه مدرن است که به لحاظ تهدید ثبات و امنیت جوامع، سنت ها و ارزش های دموکراسی، ارزش های اخلاقی و عدالت، توسعه پایدار و دولت حق رابه خوداختصاص داده است؛ که همواره نگرانی بیشتری ایجاد کرد پس بایستی به این خطرات توجه کنید و به جامعه و به ویژه دولت هشدار دهید. ایران درابتدا توسط محافل دانشگاهی سازمان دهی شد، با این حال تاریخچه این مفهوم در غرب به سال ۱۹۰۵ برمی گردد، زمانی که بنگر جرم شناس هلندی بین جرائم خیابانی و جرائم اقتصادی (جرائم تجاری و سازمان ها) تفاوت قائل شد. پس از آن در سال ۱۹۴۰ ساترلند مفهوم جنایت یقه سفید رامطرح کرد جنایاتی که پیش ازاین مورد توجه جرم شناسان قرار نگرفته بود. به این ترتیب این دسته از جرائم و عاملان آن کمتر مورد توجه و مطالعات جرم شناسان قرار گرفته است، زیرا از نظر فرهنگی تصور میشد قربانیان جرائم سایر

اشاره جامعه افراد توانمند و قدرتمندی می باشند، درحالیکه مطالعات جرم شناسان نشان داده که صاحبان ثروت و حتی افراد قدرتمند بسته به نوع فعالیت حرفه ای خود و مسائل مرتبط با آن مرتکب جرائم میشوند (کاتوزیان، ۱۳۸۸: ۶۰). کارشناسان تعاریف مختلفی برای این جرم ارائه کرده اند:

برخی عقیده دارند که این واژه اصطلاحی جرم شناختی بوده و هنوز برای حقوق کیفری و جزا نیز کمتر شناخته شده است. جرائم اقتصادی، مخصوص در ادبیات حقوقی فرانسه تحت عنوان ((جرائم حوزه کسب و کار)) ذکر شده و منظور از آن نیز مجموعه قواعدی را باهدف بر تضمین امنیت معامله و تلاش برای حاکم کردن قانون به ویژه درخصوص افرادی است که گاهی تمایل به نقض آن دارند یا در مواردی جرایمی هستند مرتبط با حوزه تولید، توزیع و مصرف، هستند یعنی یک اصطلاح کلی که جرائم مالی، اقتصادی جرائم علیه ساختار اقتصادی مبادلات تجاری حوزه رقابت و مصرف و مصرف کننده را شامل می شود. در کنار این برداشت مفهوم دیگری به نام عنوان حقوق کیفری اقتصادی نیز بیان شده است که قبل از هر چیزی از جنبه آموزشی آن بیشتر نمایان می کند. هدف از این عنوان جرائم رایج حوزه کسب و کار ویژگی های کلی اجزای مسئولیت کیفری و انفعال کیفری و خطا و واکنش جزایی به آن می پردازد. البته عده ای معتقدند که میان حقوق کیفری اقتصادی و حقوق کیفری کسب و کار تفاوتی که آثار عملی داشته باشد، وجود ندارد گرچه که نباید آن را در حد جرائم یقه سفیدها تنزل داد. در همین راستا، برخی نویسندگان براین باورند که حقوق کیفری کسب و کار، اعم از حقوق کیفری اقتصادی و حقوق کیفری تجاری و مالی است. مفهوم دیگری به نام ((جرائم بازرگانی)) وجود دارد که محتوای آن از یک کشور به کشور دیگر تفاوت دارد. البته لازم به ذکر است که طرح برخی مفاهیم، حاصل ملاحظات نظری و برخی دیگر پیشنهادی از سوی سازمانهای فعال در این زمینه است. اگرچه این تعاریف متفاوت و متنوع است، اما حاصل فعالیت نسل های مختلف است که بنابراین از این راه می توان به اراده و تمایل آنان مبنی بر مبارزه با جرائم اقتصادی پی برد. به این ترتیب آنچه در تحلیل جرم شناختی جرائم اقتصادی دارای اهمیت است، تبیین مفهوم جهت شناخت ابعاد مختلف جرم اقتصادی، علل کنشگران و چگونگی برخورد با آن است. براین اساس ابتدا چارچوب مفهومی تعریف جرم اقتصادی و بازتاب آن در حقوق ایران تبیین می شود و سپس ویژگی های اساسی این جرم را مطرح میکنند و در نهایت راه های پیشگیری از این جرائم به ویژه در بخش سازمان ها بررسی خواهد شد (ابراهیمی و صادق نژاد نایینی ۱۳۹۲: ۱۴۷).

۴-۴- ویژگی های اساسی جرائم مالی

بر خلاف جرائم خشونت آمیز، جرائم مالی ویژگی های خاص خود را دارند. برخی از این ویژگی ها هم جنبه ذهنی و هم جنبه عینی دارند درحالی که برخی دیگر فقط جنبه عینی دارند. به این ترتیب ویژگی های جرم مالی در قالب پنج بند قابل بررسی است:

۴-۵- غیرقابل رؤیت بودن در اکثر موارد

سطح دید و در نتیجه گزارش دهی این دسته از جرائم پایین است و افکار عمومی به طور کلی حساسیت چندانی در برابر آن ها ندارد. این دید اندک در مقایسه با جرائم متعارف باعث شده است که بسیاری از قربانیان از بزه دیدگی خود آگاه نشوند. پدیده ای که امکان ادامه فعالیت این دسته از بزه کاران را فراهم میکند؛ بنابراین علت اصلی خروج جرائم اقتصادی از شمول مرور زمان یا طولانی کردن مرور زمان در رابطه با این دسته از جرائم همین ویژگی دیده نشدن جرائم اقتصادی است. برعکس در جرائم با بزه دیده واقعی مانند قتل، تجاوز جنسی، ضرب و جرح که آثار جرمی که بر دیگران تحمیل میشود قابل لمس و واضح است و بزه دیده آگاهانه تصمیم به تعقیب مجرم می گیرد، معمولاً بین ارتکاب جرم و تعقیب آن به از نظر حضور و تعقیب های بزه دیده فاصله ای وجود ندارد بنابراین منوط به مرور زمان است. این در حالی است که در جرائم اقتصادی، آثار جرائم آنی نیست و در طول زمان ظاهر میشود. به عنوان مثال در رابطه جرائم علیه مصرف کنندگان مانند کم فروشی تقلب و فریب مصرف کننده در کیفیت کالا و خدمات، تبلیغات خلاف واقع یژه دیده آنی وجود ندارد و مصرف کننده و متعاقباً اقتصاد کشور به مرور زمان از بزه دیدگی آن ها آگاه می شوند. آثار این جرائم در مواقعی که بزه دیده واقعی ندارد، دیده نمی شود. ضمناً، این آثار ممکن است مرتبط با جرم ارتكابی نباشد. مثلاً کشوری ثروتمند و فاسد در بحث اقتصادی و اداری دچار بحران

می شود مانند فقر سوء تغذیه عمومی، فساد، فحشاء، قتل و تجاوز و حتی جرائم زیست محیطی و بهداشت مواد غذایی، دارویی گسترش می یابد. در چنین مواقعی نمیتوانیم از نظر علمی ثابت کنیم که این نتایج حاصل ارتکاب فساد مالی، ارتشاء، رانت خواری و نظایر آن به وجود آمده و تالی فاسد آن تلقی می شود، یالاقل بخشی از این آثار با فساد مالی رده های بالا و تصمیم گیرندگان امر مرتبط بوده است. در همین راستا قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ در ماده ۱۰۹ جرائم اقتصادی را در حیطه مرور زمان تعقیب صدور حکم و اجرای مجازات خارج نموده است که نشان از تبعیت از رویکرد افتراقی در مبارزه با این دسته از جرائم می باشد (پیشین: ۱۵۶).

۴-۶-رقم سیاه در جرائم

در زبان جرم شناسی بزه کاری واقعی یعنی تعداد جرایمی که عملاً ارتکاب یافته و میزان و ماهیت آن مشخص نیست. برای کشف بزه کاری واقعی دو روش وجود دارد یعنی تحقیقات خود گزارشی بزه کاری و تحقیقات خود گزارشی بزه دیدگی. با وجود راه های مختلف بررسی ابعاد و میزان جرائم اقتصادی دشوار است. در واقع یکی دیگر از ویژگیهای مهم جرائم اقتصادی این است که برخلاف جرائم خشونت آمیز نتایج آن بلافاصله ظاهر نمی شود و در مواردی فرد بزه کار دارای روابط کاری و تجاری با بزه دیده است. لیکن وجود جرم را خواه از طریق حذف آثار، خواه دستکاری در ترازنامه با مهارت و توسل به وسایل غیر مادی مخفی می کند. بدین ترتیب آمار واقعی جرائم اقتصادی قابل بررسی نیست بنابراین رقم سیاه آن یعنی درصد جرایمی که به دلایل روش شناختی با نقض ابزارهای سنجش قابل اندازه گیری نیستند بالاست. البته درصدی مشخص از آمار جرائم اقتصادی را برای مراجع غیر رسمی مانند واحدهای نظارتی در سازمان ها می دانند اما به دلایل زیاد آن ها از ارسال پرونده این جرائم به حاکم قضایی خودداری می کنند. عامل دیگری نیز به این معضل اضافه میشود یعنی تمایل قربانیان جرم به گزارش دهی این جرائم است.

این اکراه معمولاً دو دلیل دارد:

اول اینکه ارتکاب این جرائم به ویژه کلاهبرداری به نوعی ساده لوحی قربانی جرم تلقی میشود و چه بسا این امر منجر به خنده شود و از سوی دیگر معمولاً سازمان های بزرگ تجاری حیات اقتصادی شان وابسته به اعتماد مردم است. آن ها به خوبی می دانند که مطلع کردن پلیس از ارتکاب جرم، باعث سرسانه ای شدن یک خبر میشود و این اتفاق باعث سلب اعتماد عمومی از سازمان خواهد شد؛ بنابراین ترجیح میدهند تا موضوع را فراموش و این مسئله را پیگیری نکنند. علاوه بر اینکه دولت و قوه مقننه این اعمال را جزئی از ریسک های حوزه تجارت و اقتصاد می دانند. در مطالعی که در سال ۱۹۹۷ توسط مؤسسه پلیس علمی و جرم شناسی دانشگاه لوزان در میان با ۲۱۳۱۴ کارمند در سوئیس انجام شد نشان داد که از بین آنان ۸۸۷ نفر مرتکب یک تقلب در مورد بیمه شده اند که از دید مقامات پلیس پنهان مانده است. مطالعه دیگری که در سال ۱۹۹۷ در سوئیس نسبت به ۱۱۳ شرکت انجام شده بود نشان داد که ۶۲ درصد از آنان بزه دیده جرم اقتصادی به ویژه رشاء شده اند، اما این راهکار موثر نبود. بزه دیدگی خود را گزارش نکرده اندمانند: کاهش رقم سیاه، برنامه ریزی برای پیشگیری به ویژه برنامه های پیشگیرانه ناظر به عوامل جرم زا است. تدابیر کیفری فقط می تواند مکمل برنامه های پیشگیرانه باهدف کاهش رقم سیاه باشد (پیشین: ۱۵۷ و ۱۵۸).

۴-۷-پیشگیری از جرائم مالی

پیشگیری از جرائم مالی یکی از دغدغه هایی است که نمی توانیم از آن چشم پوشی کنیم. از این رو، بخش عمومی در مقوله فساد و جرائم مالی بسیار حائز اهمیت است، زیرا ماهیت سازمان یافته فساد در اقدامات دولت از یک سو و گستردگی آن از سوی دیگر، چالش پیشگیری از جرم از طریق کارکنان دولت را تشکیل می دهد. در مقدمه بند ۱۷، توصیه های هشتمین کنگره سازمان ملل متحد در زمینه پیشگیری از جرم و برخورد با مجرمان، در رابطه با پیامدهای فساد در دولت، با در نظر گرفتن اینکه مشکلات فساد اداری در سطح جهانی است، ارائه شده است؛ و اثرات مضر آن در کشورهای دارای اقتصاد آسیب پذیر در سراسر جهان محسوس است و با این اعتقاد عمیق که اقدامات فاسدانه مقامات دولتی می تواند اثربخشی بالقوه انواع برنامه های دولتی را از بین ببرد، جلوی توسعه را بگیرد و اعضای این گروه ها را قربانی کند. علاوه بر این، اهمیت کلی کاهش

فساد در فرآیند توسعه اجتماعی و اقتصادی را تشخیص می دهد و تشخیص می دهد که فساد منشأ بی عدالتی است؛ اما این اصل که بر اساس آن عدالت باید به طور مساوی اجرا شود، خلاف ... جرائم سازمان یافته، از جمله تبدیل پول غیرقانونی به پول مشروع، با توجه به ارتباط بین فساد و سایر انواع جرائم اقتصادی، دو نوع پیشگیری از جمله پیشگیری غیر کیفری که شامل پیشگیری موقعیتی و پیشگیری اجتماعی است را توصیه می کند. جرائم مالی ارتكابی و پیشگیری از وقوع جرم بررسی می شود. اگر امنیت مالی یک کشور حفاظت از ارزش های اصلی آن در برابر تهدیدات اقتصادی، سیاسی و فرهنگی، گسترش و گسترش فساد تلقی شود، ارزش هایی مانند وضعیت عدالت در اقتصادهای مختلف وجود دارد، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، حاکمیت ملی و عدم تسلط بیگانگان بر کشور در ابعاد سیاسی و اقتصادی. حمله به مردم برای تامین اجتماعی و عدم تمرکز و توزیع ثروت در دست افراد و گروه های خاص. از این رو برای افزایش اعتماد و جلوگیری از مفاسد مالی، قانون مدیریت دارایی ها، مقامات و کارگزاران جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۹۴ تصویب شد که دارای ایراداتی بود که امکان پیشگیری از جرائم مالی و ایجاد خسارت را مطرح می کرد. به مردم مقامات دولتی این اولین مشکل بودمشکل در نبود امکاناتی برای کسب اطلاعات در مورد دارایی افراد غیر از همسر و فرزندان مقامات مسئولی است که آن ها با آن ها روابط مالی دارند؛ زیرا در این زمینه، ماده ۱ قانون فوق الذکر مقرر می دارد که مراجع تعیین شده در اصل ۴۲ قانون اساسی و نیز مراجع مذکور در ماده ۳ آن قانون را فهرست می کنند. دارایی آن ها، شوهر و فرزندان آن طبق آیین نامه ای که توسط قوه قضائیه به موجب این قانون تهیه و ابلاغ می شود، در ابتدا و در پایان دوره مسئولیت، گزارش رئیس دادگستری و قوه قضائیه باید نسبت به بررسی دارایی آن ها برای احراز رشد غیرسوءاستفاده کننده اقدام کنند؛ زیرا ماده ۵ قانون مذکور در این زمینه پیش بینی می کند که فهرست اموال ذینفعان و اسناد و مدارک و اطلاعات مربوط به آن ها محرمانه خواهد بود مگر در مواردی که در این قانون و آیین نامه آن تعریف شده است و همچنین برای هر یک از مقامات و کارکنانی که تهیه و تنظیم می کنند. ثبت، ثبت و نگه دارید فهرست یا با توجه به وظیفه اسناد استناد شده در اختیار آنها تصمیم گیری شود در صورتی که نویسندگان داوطلبانه محتوای این اسناد را افشا یا منتشر کنند یا خارج از حیطه وظایف اداری خود در اختیار دیگران قرار دهند یا به هر نحوی مطالب آن را به دیگران اطلاع دهند به یکی از مجازاتهای موضوع ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ محکوم خواهند شد به موجب ماده ۸ آیین نامه اجرایی قانون رسیدگی به دارایی مقامات مسئولان و کارگزاران جمهوری اسلامی ایران مصوب خرداد ۱۳۹۸ فهرست دارایی مقامات محرمانه است و افشای آن ممنوع است، مگر اینکه مسئولان شخصا اطلاعات خود را افشا کنند. برای روشن شدن جرائم ارتكابی فقط جرایمی از پرونده هایی که در نهایت ثابت شده منتشر می شود. مهمترین اثر این اقدام جنبه عمومی بازدارندگی و ارعاب دیگران است که اعتماد عمومی به دولت را افزایش می دهد. البته اگر تحریم مقرر به صورت قاطع و سریع اعمال شود، آثاری مطابق ماده ۱۸ آیین نامه اجرایی رسیدگی به دارایی مقامات مسئول و کارگزاران جمهوری اسلامی خواهد داشت.

پس میتوانیم نتیجه بگیریم در قوانین رسیدگی به مقامات هدف کلی افزایش اعتماد عمومی و پیشگیری از جرائم مالی می باشد درحالی که آیین نامه مذکور مصوب ۱۳۹۸ راهکارهایی در جهت مبارزه با فساد مالی مقامات و تقویت نظام های دولتی و شفافیت عمومی را در بردارده که تاحدودی با سازوکارهای ارائه شده می توان امکانات پیشگیری را فراهم کرد (اشرافی و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۰۱ تا ۲۰۳).

۵- اقدامات لازم در محیط درونی سازمان

این مبحث به چگونگی استفاده از ابزار و محیط و کارایی و ویژگی های منابع انسانی می پردازد. تقسیم کارایی در این مورد از اصول و مواردی است که باید رعایت گردد. در سیستم های مالی هر دولت و دستگاه های موجود در این سیستم (بانک ها و سایر مؤسسات)، نیازمند رعایت اصول و موازین این چنین هستیم.

۵-۱- به کار گیری نیروی کار

به کار گیری نیروی کار یکی از مهم ترین اقدامات پیشگیرانه و حمایتی سازمان در برابر جرائم اقتصادی است. با نگاهی به اخبار منتشر شده در رسانه های مکتوب مشخص می شود که اثر متهمین بسیاری از پرونده های مجرمانه مرتبط با این سازمان،

اخراج شده یا محکومان به سازمان هستند بنابراین زمانی که شما کسی را استخدام می کنید بایستی خلاصه ای دقیق از سوابق و پیشینه متقاضی اتخاذ دهید. علاوه بر این در مورد کسانی که داوطلب کتر موقت یا پاره وقت می شوند باید تحقیقات جامع و دقیقی نه تنها در مورد آن ها بلکه در مورد سازمانی که به صورت حرفه ای در آن کار کرده اند نیز انجام شود این اقدامات پیشگیرانه را باید از وظایف مدیران سازمان تلقی کرد در همین راستا ماده ۱۵ قانون ارتقاء سلامت اداری و مقابله با فساد ۱۳۹۰، مقامات مدیران و سرپرستان هر یک از واحدهای سازمانهای دولتی را موظف کرده اند که از جرائم واحد های تحت نظارت خود در رابطه با مسئولیت و نظارت خود پیشگیری کنند.

۵-۲- دوره ای بودن تصدی کارکنان

تغییر دوره ای موقعیت، در یک سازمان هم مفید و هم ضروری می باشد. در واقع این به معنای بی اعتمادی به کارکنان نیست و در اهمیت نقش اعتماد در اثربخشی کارکنان تردیدی وجود ندارد بلکه این اعتماد باید هوشمندانه محدود شود. به عنوان مثال اجرای برخی از کار ها نباید منحصر به یک کارمند محدود شود.

۵-۳- ایجاد حس رقابت

اگرچه محیط سازمان اجازه می دهد، اما باید طوری برنامه ریزی شود که چند کارمند بتوانند یک کار را انجام دهند. این در واقع یک روش کنترل خودکار است و در این صورت با توجه به حس رقابت ایجاد شده همه به مسئولیت و وظایف محول شده توجه دارند و نگران پاسخ اشتباه هستند که مبادا به اطلاع مدیر و متصدیان سازمان برسد.

۵-۴- حفظ اسرار و محرمانه بودن اطلاعات

حفاظت از اسرار باید موضوع دستورالعمل های خاصی باشد، زیرا تعداد کسانی که دسترسی به این داده ها دارند به حداقل ممکن کاهش می یابد. با در نظر گرفتن اینکه اکثر این افراد، فاقد تحصیلات حقوقی و به ویژه حقوق کیفری هستند برای تعهد خود به حفظ و نگهداری این داده ها قرار دادی منعقد می کنند که در حین کار و همچنین پس از پایان کار، باید شفاف سازی و قید شود، انتشار این داده ها به موجب مسئولیت کیفری و قانونی را به همراه خواهد شد؛ به عبارت دیگر اهمیت حفظ اسرار تجاری که در حوزه تجاری و اقتصادی از آن به اسرار تجاری تعبیر می شود. بر کسی پوشیده نیست. اقدام به آشکار نمودن عمل اگرچه امری آرمانی در زمینه تجارت که اصل سکوت حاکم است شایسته می باشد اما برای بازرگان مطلوب نخواهد بود زیرا حتی اگر روابط تجاری با اعتماد کامل صورت گیرد اعتماد طرفین بایستی به بهترین نحو حفظ شود (جعفری، ۱۳۸۶: ۲۲).

نتیجه گیری

جرائم پنهان مالی که از مهم ترین جرائم اقتصادی در نظام مقررات تجاری بانکی هستند، شامل مواردی چون پول شویی، جعل اسکناس، قاچاق ارز، ارتشاء و اختلاس، کلاهبرداری بانکی، ربا و ... می باشند؛ که هر کدام به تنهایی می توانند مشکلات عدیده ای از جمله فشار اقتصادی، فقر و بیکاری، تورم شدید، عدم ثبات قیمت ها و ... را در جامعه اعمال کنند. در اقتصاد برخی دولت ها که مبتنی بر رانت و تبعیض هستند، این مسئله زمینه ارتکاب بسیاری از جرائم سازمانی مانند حساب های جعلی، فرار مالیاتی یا پرداخت رشوه را فراهم می کند؛ زیرا در چنین جهانی، نابرابری های غیررسمی بر برابری های رسمی باعث می شود برخی از افراد با سازوکارهای غیررسمی مانند «رانت» به اهداف خود برسند و برخی دیگر قربانی نابرابری غیررسمی به اهداف خود نرسند. بسیاری از جرائم سازمان را می توان از این منظر تحلیل کرد. ثانیاً، در مقابل این دیدگاه، برخی از نویسندگان معتقدند که اقتصاد کشور ما را می توان یک اقتصاد خنثی نامید، زیرا نه ویژگی اقتصاد دولتی دارد و نه ویژگی اقتصاد آزاد و رقابتی. با توجه به مطالب بیان شده می توان گفت که نظام اقتصادی ایران با هیچ یک از نظام های اقتصادی شناخته شده در دنیا (لیبرال و دولتی) سازگاری ندارد و از این رو یک نظام مختلط تلقی می شود و لذا در اصول اجماع وجود دارد. اصول اولیه ارزش های نظام اقتصادی ایران مشکلات متعددی را به همراه دارد. ماهیت خاص و پیچیده نظام اقتصادی ایران سبب شده

است که علت شناسی و اتخاذ راهکارهای پیشگیرانه برای جرائم مرتبط با این حوزه با مشکلات فراوانی مواجه شود، چرا که تحلیل علت شناسی و راهکارهای پیشگیرانه ارائه شده در این زمینه در نظام های لیبرال و حکومتی، موجب آن شده است که به طور کامل پاسخگوی نظام اقتصادی ایران نخواهد بود. با توجه به جرائم پنهان مالی که در اقتصاد دولت ها وجود دارد، نیازمند اصلاح مقررات تجاری و بانکی به طور گسترده هستیم. این اصلاحات باید به شکل گسترده و با دقت بسیار توسط کارشناسان صورت گیرند، انجام اصلاحات یک نیاز مهم برای داشتن یک اقتصاد سالم و امن در هر جامعه ای است. از مهم ترین روش های اصلاح مقررات تجاری نظام بانکی می توان به؛ اعمال قدرت حاکمیت در به کار گرفتن توانایی های مدیریتی بر اساس آئین نامه ها و دستورالعمل های ابلاغی، که در بر دارنده نظارت بر اعمال و رفتار کارکنان و مسئولان بانک ها اشاره نمود. همچنین اصلاح این مقررات در گرو اعمال مجازات های وضع شده و مقرر قانونی توسط قانونگذار می باشد. به عنوان مثال می توان تلاش هایی را در جهت کنترل تورم و اصلاح نحوه ی عزل و نصب رئیس کل بانک مرکزی که قوانین بانکی در حیطه اختیارات اوست، با نگرشی متعادل کننده تدوین کند. بزرگ ترین و سنگین ترین مسئولیت در این زمینه بر عهده بانک مرکزی می باشد که باید بتواند سیاست های مالی و اعتباری را مطابق با مصالح اقتصادی کشور اجرا سازد.

همچنین با انجام اقدامات درون سازمانی و برون سازمانی می توان تا حد زیادی از جرائم پنهانی که آمار مشخصی ندارد جلوگیری کرد این جرائم گرچه از نظر بسیاری کم اهمیت تلقی می شوند اما از آنجایی که سرمایه ها و حساب های یک جامعه را شامل می شود حائز اهمیت است. و در باب روش های اصلاح مقررات تجاری نظام بانکی میشود به مواردی چون: اعمال قدرت حاکمیت در به کار گرفتن توانایی های مدیریتی، که در بر دارنده نظارت بر اعمال و رفتار کارکنان و مسئولان بانک ها اشاره نمود، آن ها می توانند با کنترل پیوسته و همیشگی به منظور بازدیدهای اتفاقی از سازمان ها و نظارت بر حساب های شخصی کارکنان و دارایی های آن ها از افزایش جرائم جلوگیری کنند.

پیشنهادهای

پیشنهادهایی که در این زمینه می توان ارائه نمود به شرح زیر می باشند:

پیشنهادهای کاربردی:

دانشجویان محترم می توانند در تحقیقات بعدی خود به جای استفاده از مقررات تجاری از مقررات استخدامی که از منابع انسانی به شمار می روند استفاده کنند

ما برای پیشگیری از جرائم مالی مانند جعل، ارتشاء و... بایستی بدانیم که سیستم های اداری رسمی نباید حداقل وظایف خود را طرح دعوای کیفری بدانند بلکه بایستی با تعامل، سازوکارهای اقتصادی را در اولویت قرار دهند که به عنوان مثال شامل پیشگیری از طریق جعل مادی به وسیله کاغذ می باشد و به نظر اگر برای جرم جعل به جای اسناد کاغذی از اسناد الکترونیکی استفاده شود احتمال ارتکاب این جرائم از قبیل جرم جعل تا حدی کمتر خواهد بود.

. امروزه اکثر جرائم به صورت پنهانی تیشه به ریشه ی اقتصاد کشور میزنند و نظم، توازن و سیر طبیعی یک محیط و یک جامعه را با اختلال روبرو میکنند که بایستی اقدامات پیشگیرانه ای را پیش گرفت از قبیل کم کردن فاصله های طبقاتی چرا که طبق نظریه تارد و قانون دوم آن که افراد بیشتر از بالا دستان خود تقلید میکنند، پیشنهاد می شود که با رعایت حداقل امکان این فواصل از ارتکاب جرائم جلوگیری کرد به علت اینکه فقر و مشکلات مادی است که افراد را به جرائم به طور مخفیانه سوق می دهد.

با ایجاد زمینه های اشتغال برای افراد تا حدی می توان آمار جرائم را کاهش داد و همچنین با افزایش حقوق کارکنان و مزایایشان آنان را از هرگونه توجیه اقتصادی برای ازبین بردن حس گناه در برابر جرائم ارتكابی به حداقل رساند، همچنین با افزایش اعتبارات برای پرداخت اضافه کاری به ویژه در بانک ها که طبق پرسش های میدانی از کارکنان توجهی نمیشود و وام ها و... اقدامات لازم را انجام داد.

جرائم مالی در نظام های بانکی به علت اینکه با سرمایه کشور مرتبط است میتواند بسیار خطرناک باشد پس بایستی این جرائم را جدی گرفته و راهکارهای اصلاح آن را انجام داد که می توان به عنوان نمونه به دو راهکار پیشگیری اشاره نمود:

۱. پیشگیری اجتماعی: در این نوع، قانون گذار بایستی با تلاش ها و اجرای برنامه‌های کارآمد فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی و مجازاتهای جایگزین تاحدممکن این جرائم را کاهش دهد.
 ۲. پیشگیری کیفری: در این نوع با تدابیر و اقدامات عدالت کیفری و بروز رسانی مقررات و همچنین برخورد قاطع با کارکنان مرتکب سعی در بازدارندگی افراد از ارتکاب جرم داشته باشیم.
- پیشنهادهای پژوهشی و تطبیقی:
- پیشنهاد می شود از این موضوع در زمینه کشور های دیگر نیز استفاده کرد و در پژوهش های آینده به جای بررسی جرائم پنهان در نظام های بانکی ایران از سیستم های بانکی آلمان و یا فرانسه استفاده و نیز نظام سرمایه ای ایران را با سایر کشورها مطابقت داد.
- در کشور ما در رابطه با این موضوع موادقانونی به طور واضح و مشخصی وجود ندارد و این یک خلاء قانونی است.

منابع

۱. ابراهیمی، شهرام و صادق نژاد نایینی، مجید (۱۳۹۲). تحلیل جرم شناختی جرائم اقتصادی، پژوهش حقوق کیفری، شماره ۵، سال ۲
۲. اشرفی، محمود (۱۴۰۰). پیشگیری از جرائم مالی و دارا شدن بلاجهت مقامات دولتی، مجله پژوهش های حقوقی، شماره ۴۵، دوره ۲۰
۳. امینی، علی (۱۳۹۲). فرهنگ اصطلاحات حقوق کیفری ج ۱۴، تهران گنج دانش.
۴. جعفری، امین (۱۳۸۶). اسرار حرفه ای و حقوق کیفری اقتصادی و تجاری، فقه و حقوق، سال چهارم، شماره ۱۴
۵. رجبیه، محمدحسین و توکلی، ابوالفضل (۱۳۹۶). پیشگیری از جرائم بانکی با تاکید بر اصلاح ساختار بانکها در نظام حقوقی ایران، مطالعات علوم سیاسی حقوق و فقه، دوره ۳، شماره ۳/۱
۶. زارعی، علی (۱۳۹۲). پیشگیری از پول شویی الکترونیکی در سیاست جنایی ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، آزاد اراک
۷. شریفی بناد کوکی، مهدی، زارع مهرجردی، علی (۱۳۹۵). آسیب شناسی جرائم بانکی در نظام کیفری ایران، سومین همایش ملی حقوق بسترهای فساد مالی و اداری چاپ شده توسط دانشگاه آزاد میبد
۸. صادق نژاد نایینی، مجید (۱۳۹۶). تحلیل جرائم شرکتی در پرتو نظام اقتصادی، حقوقی دادگستری، شماره ۹۹
۹. عبدی پور، ابراهیم، وصالی ناصح، مرتضی (۱۳۹۶). توسعه مفهوم و مصادیق مالی در فضای مجازی، پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب، دوره ۴، شماره ۱
۱۰. غیائی، آذر (۱۳۹۵). بررسی پویایی مالی در سیستم اقتصادی، چهارمین همایش ریاضیات و علوم انسانی، دوره ۴
۱۱. قانون، سید رضا (۱۳۹۵). جرائم پنهان و به ظاهر ساده اما مخرب، کنفرانس جهانی روانشناسی و علوم تربیتی، حقوق و علوم اجتماعی در آغاز هزاره سوم، شیراز
۱۲. کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۸). اموال و مالکیت، نشر میزان تهران، چاپ ۲۶
۱۳. گسن، ریموند (۱۳۸۸). جرم‌شناسی بزهکاری اقتصادی (نظریه عمومی تزویر)، ترجمه مهدی کیانی نیا، تهران، انتشارات مجد، چاپ چهارم
۱۴. مجموعه ی نویسندگان (۱۴۰۱). کتاب جرائم پنهان و آسیب های اجتماعی، ترجمه محسن نیازی، انتشارات اندیشه احسان، چاپ اول
۱۵. محمدی، مهدی (۱۳۹۲). راه های پیشگیری از اختلاس در نظام بانکی از طریق دستگاه نظارتی، پایان نامه کارشناسی ارشد آزاد اراک

۱۶. مگوایر، مایک؛ گان، رادمور؛ و رابرت رینر (۱۳۸۹). دانشنامه جرم‌شناسی آکسفورد، جلد اول، ترجمه دکتر حمیدرضا ملک محمدی، ۴۲۷ چاپ اول، نشر میزان، تهران
۱۷. نورزاد، مجتبی (۱۳۸۹). جرائم اقتصادی در حقوق کیفری، چاپ اول، انتشارات جنگل، تهران
۱۸. ویلسون و کلینگ، جیمز و جورج (۱۴۰۲). ظریه جرم‌شناسی پنجره شکسته، ۱۹۸۲، ترجمه جعفر هاشملو

Investigating hidden financial crimes with a focus on reforming commercial regulations in the Iranian banking system

Maryam Hajar zadeh

1-Master of Science, Criminal Law and Criminology, Islamic Azad University, Arak Branch, Iran

Abstract

The overall objective of this thesis is to examine hidden financial crimes with a focus on reforming commercial regulations in the Iranian banking system, and its type of study is a descriptive-analytical study. Hidden financial crimes are examined in policymaking and the implementation of efficient programs on the economy. Because the existence of this type of crime poses problems to the financial infrastructure of society, identifying hidden financial crimes in their comprehensive and extensive reform has great effects. Dealing with hidden crimes faces many problems due to the secrecy of its formation and the lack of statistics on the incidence of these crimes. Financial corruption weakens the solidarity of the people and distances society from ideal ideals. Considering the damage that hidden financial crimes can cause to a country's capital, the Central Bank of Iran is one of the most important of them. The Central Bank has the greatest and heaviest responsibility in this regard, so that it can implement financial and credit policies in accordance with the economic interests of the country. This type of crime is also classified as monetary and banking crimes. It is stated that the crime of money laundering can be referred to. This area has predetermined regulations and laws such as: monetary and banking laws, the law on interest-free banking operations, the fight against terrorism financing, the law on accelerating special privileges of banks to unauthorized institutions, the law on combating money laundering, and the law on intensifying punishment for perpetrators of bribery. It was pointed out that this type of crime causes the loss of a country's property and capital and ultimately causes serious damage to the country's economic system.

Keywords: crimes, financial concealment, reform of commercial regulations, Iranian banking system.
